

UTDRAG AV FOREDRAG I BEDRIFTSKLUBBEN DENOFA LILLEBORG,
OSLO, TIRSDAG 8. FEBRUAR 1983 KL. 1400

Utviklingen på arbeidsmarkedet er skremmende. Kampen mot arbeidsledigheten står derfor helt sentralt i Regjeringens arbeid. Politikken på de fleste andre områder må tilpasses hensynet til sysselsettingsutviklingen. Regjeringen har som kjent satt i verk en rekke omfattende tiltak for å styrke sysselsettingen både på kort og lengre sikt. Og flere tiltak er under forberedelse som ledd i Regjeringens handlingsprogram.

Men dette er selvfølgelig ikke noe vi har begynt med først nå. Arbeidsledigheten ville ha vært enda større dersom ikke Regjeringen helt siden den overtok hadde lagt opp en politikk for å styrke utsatte arbeidsplasser. Mindre vekst i offentlige utgifter har vært nødvendig for å skaffe rom for lettelser i beskatningen av bedriftene, og for støttetiltak til særlig utsatte industrigrener og andre næringer. Bremsing av skattene for personer minsker behovet for lønnstillegg i forhold til hva det ellers ville ha vært, og er derfor også bidrag til å styrke konkurransevne og arbeidsplasser. Opprydding i produktivitetshemmende lover og forskrifter er nødvendig for å ta bort bremsen for produktiv innsats. Det er satset store ressurser på arbeidsmarkedstiltak, og for å øke antallet elevplasser og andre opplæringsplasser.

Selv om kortsiktige tiltak mot arbeidsløshet må spille en viktig rolle, må vi imidlertid ikke glemme at

vi samtidig må arbeide for å trygge sysselsettingen på lang sikt. Vi kan ikke i lengden opprettholde sysselsettingen gjennom kortsiktige arbeidsmarkedstiltak og spesielle støttetiltak overfor utsatte bedrifter. Vi må skape slike forhold at det blir flere lønnsomme arbeidsplasser i næringslivet.

Den alvorlige krisen i verdensøkonomien - både i øst og vest, nord og syd - slår blant annet ut i sviktende efterspørsel etter norske varer, og derved sterkt økede problemer for norsk konkurranseutsatt industri. Men krisen ute er ikke hele forklaringen på dagens vanskelige situasjon. Vi sliter også med særnorske problemer, som et meget høyt kostnadsnivå i forhold til de land vi konkurrerer med, lav produktivitetsvekst og manglende omstilling og nyskapning. Og dette er problemer som ikke kan løses ved å øke den offentlige efterspørsel etter varer og tjenester. Dersom man vil løse disse problemene kommer man ikke forbi at vi må gjøre krafttak for å bringe kostandsnivået mer på linje med våre konkurrenter i utlandet, og øke vår egen produktivitet. Vi må kort sagt styrke konkurranseevnen.

Det er naturlig å understreke at lønnskostnadene bare er én av flere faktorer som avgjør den samlede konkurranseevne i næringslivet. Det er et formål å bli så effektive at vi kan konkurrere godt med høye lønninger. Men de fleste andre forhold av særlig betydning for konkurranseevnen, som gjelder effektiviteten i produksjonen og markedsføringen, er slike som det vil ta atskillig tid å forbedre vesentlig. Hvis man vil bevare

3.

arbeidsplassene i mellomtiden, må de derfor ha et kostnadsnivå som står i forhold til den effektiviteten som faktisk finnes, og ikke i forhold til den effektiviteten som man kan mene at man burde ha.

Noen tall fra industristatistikken kan belyse den vanskelige kostnadssituasjonen. Tallene viser at det allerede i 1980 var 55.000 arbeidsplasser i industribedrifter hvor lønnskostnadene var større enn verdiskapningen. Ytterligere 100.000 arbeidsplasser var i industribedrifter hvor lønnsomkostningene utgjorde fra 80-100 % av bearbeidingsverdien. Allerede i 1980 var altså over 150.000 arbeidsplasser i industrien i en så utsatt posisjon at de nærmet seg stupet. På overflaten så det likevel ikke så ille ut. Men samtidig var egenkapitalandelen falt sterkt, slik at bedriftenes muligheter til fortsatt å holde på arbeidsstyrken ble redusert. Når man tross dette klarte å opprettholde sysselsettingen så vidt godt i denne perioden, skjedde det ved bruk av oljepenger til støttetiltak og en økning av antallet offentlig ansatte. Sysselsettingen var blitt avhengig av bruk av stadig mer oljepenger.

Vi var blitt altfor dårlig forberedt til å møte den verdenskrise som vi nå for alvor merker virkningene av også i vårt land. Det er for øvrig heller ikke noe nytt at virkningene av en krise slår noe senere ut i Norge enn i andre land.

Advarsler om at slike problemer kunne bli resultatet av politikken i 1970-årene, har det vært mange av. Jeg tillater meg å nevne som eksempel at jeg i en debatt med den daværende statsminister i mai 1981 understreket bl.a. følgende:

"Når sysselsettingen svikter i bedrifter som må konkurrere med utlandet, kan man i noen tid oppveie det ved å ansette flere i det offentlige, og ved økt sysselsetting i servicenæringer. Når man har oljeinntekter, kan man holde på med dette lengre enn i andre land. Men hvis inflasjonen går videre, kan ikke en gang et oljeland skaffe nok midler til dette i det lange løp. Og så kommer arbeidsløsheten."

På det tidspunktet var det nok for sent å hindre en slik utvikling, til tross for at politikken allerede var under omlegning, og ble ytterligere omlagt ved regjeringsskiftet. Men det bare understreker betydningen av mest mulig effektive tiltak nå.

Regjeringen vil som nevnt satse på omfattende arbeidsmarkeds- og opplæringstiltak for å redusere ledigheten på kort sikt. Et viktig ledd i dette programmet er å gi betydelig statsstøtte til midlertidige arbeidsplasser som opprettes i kommuner og fylkeskommuner. Et annet hovedelement er opptrapping av antallet læreplasser gjennom videregående skole og lærlingeordninger. Arbeidsmarkedsetaten må styrkes.

Men det ville være lettsindig å se bort fra at for store offentlige utgifter ville bidra til øket inflasjon. Det er ikke vanskelig å finne forslag som kan skape økt sysselsetting .på kort sikt. Men hvis man bruker for meget til dette vil man få økt prisstigning, mindre konkurranseevne og større vanskeligheter om noen tid. Vi kan ikke bevilge oss ut av krisen. Dette er den erfaring man høstet i Frankrike, og som der tvang frem en omlegning av politikken i mer sparsommelig retning.

For å løse problemene på lengre sikt må vi derfor også få til en bedring i bedriftenes konkurranseevne. En ytterligere begrunnelse for dette er at mange av de som nå blir arbeidsløse, jo har innsikt og erfaring som bare kan komme til full nytte dersom det igjen blir økt sysselsetting i industrien. Dette gjør det umulig å komme bort fra at lønnsoppgjøret til våren blir svært viktig for sysselsettingen fremover. Den kraftige devalueringen og senkningen av reallønnen i Sverige er blant de faktorer som ytterligere skjerper konkurranseklimaet for mange norske bedrifter.

Dersom vi klarer å få til et oppgjør som styrker konkurranseevnen, vil det også bli rom for å bruke mer midler til tiltak som skaper flere arbeidsplasser. Som nevnt er én av grunnene til at man må begrense innsatsen av offentlige midler at dette er nødvendig for å begrense prisstigningen. Men hvis man får lavere lønnsstigning, og derved lavere prisstigning, blir det mindre betenkelig å bruke mer offentlige midler.

Men som et land som er særlig avhengig av å selge til utlandet, er vi også meget avhengige av den internasjonale økonomiske utvikling. Og skal vi klare å få ny vekst i verdensøkonomien er det nå åpenbart nødvendig at industrilandene samordner sin innsats. Dette er bakgrunnen for at Regjeringen overfor OECD har foreslått en samlet handlingsplan for å bekjempe krisen og den stadig økende arbeidsledighet. Det norske initiativ for en bedre samordning av politikken, for å overvinne krisen og bekjempe arbeidsløsheten, har fått en positiv mottakelse. Det er grunn til å håpe at det kan være med på å få til en samlet innsats for oppsving i verdensøkonomien.

Som ofte i krisetider er det mange som oppfatter dem som en overgang til varig elendighet. Slik pessimisme må vi bekjempe. Det er rike muligheter for nye vekst i sysselsetting og velstand, og det er nok av oppgaver å ta fatt på. Vi må bare være villige til å gjennomleve visse vanskelige omstillinger. Ved full utnyttelse av de rike muligheter vårt land har, og den samarbeidsevne som tidligere har gitt så positive resultater, vil vi kunne snu utviklingen til ny fremgang for alle.